

Speech Integratie Maxime Verhagen

Ontkenning, pacificatie en kentering in het Nederlands integratiebeleid

Het probleem

Het vraagstuk van de integratie van nieuwkomers in onze Westerse Nederlandse samenleving is een van de grootste maatschappelijke uitdagingen van onze tijd en ongetwijfeld van de komende jaren. De problemen rondom integratie zijn niet enkel een exclusief Nederlands fenomeen. Je ziet het overal opduiken in de Westerse wereld. De discussie in Duitsland over de Leitkultur en de discussie in Frankrijk over het seculiere karakter van de staat en Moslims. In deze landen spelen zowel sociaal-economische als culturele verschillen een belangrijke rol die tot spanningen leiden.

Om me tot Nederland te beperken: zonder overdrijving zou ik, los van de individuele successen, willen stellen dat het integratiebeleid in ons land is mislukt. Degenen die het tegendeel durven te beweren, zijn naïef of onwetend, of allebei. We kunnen constateren dat allochtonen in Nederland de verkeerde lijstjes aanvoeren: WAO, Bijstandsuitkering, WW, huiselijk geweld, criminaliteitscijfers, schooluitval en leerachterstand. Bovendien is het toekomstige perspectief van integratie niet direct om vrolijk van te worden. Van de derde generatie migranten haalt maar liefst 75% hun partners uit land van herkomst in plaats van te trouwen met andere Nederlanders. Vaak uit hetzelfde dorp en vanuit de eigen familie.

Mensen met verschillende achtergronden zullen moeten samenleven. Dat is de reden waarom het CDA er zo'n groot belang aan hecht dat nieuwkomers in ons land integreren. Dat zij zich identificeren met ons land. Voor de toekomstige generaties is dat van groot belang. Alleen zo zijn op den duur grote tegenstellingen in eigen land of rellen zoals elders in Europa te voorkomen. Maar dat kan alleen bereikt worden als we de integratie agenda scherp hebben. Als we nuance kunnen koppelen aan scherpste en scherpste aan nuance. Dat kan alleen als we beide, naïeve en overdreven welwillendheid zowel als kwade trouw en vreemdelingenhaat uitbannen. Het kan alleen als we heel duidelijk de problemen benoemen. En als we daarna een veeleisend integratiebeleid formuleren om vervolgens juist zo te werken aan goede verstandhoudingen, aan samenhang etc.

Al deze problemen vragen om een effectieve aanpak, met het besef dat wat in decennia is ontstaan niet binnen korte tijd kan worden opgelost. Een structurele oplossing van het integratieprobleem is iets van de lange termijn. Daarbij is paniek en luid geroep om tijdelijke lapmiddelen niet behulpzaam. Vrijblijvendheid daarentegen nog minder, want juist die vrijblijvendheid en passiviteit hebben jarenlang het integratiebeleid gekenmerkt.

We hebben in het verleden te veel de nadruk gelegd op vrijblijvendheid. Het allochtonenprobleem was "a problem that dare not speak its name". Dat gold dus ook voor het CDA. Onder de paarse Kabinetten was het CDA, in de persoon van Jaap de Hoop Scheffer, echter de eerste die met concrete en effectieve oplossingen kwam. Uiteraard, ere wie ere toekomt. Frits Bolkestein was het eerste die Nederland bewust maakte van de urgentie van het integratieprobleem. Pim Fortuyn was degene die mensen ervoor politiek wist te mobiliseren. Maar het CDA is al onder Paars met oplossingen gekomen voor een samenhangend integratiebeleid. Wij pleitten destijds voor een verplichting tot inburgeren en voor het stellen van taaleisen, zodat men al in

het land van herkomst een zekere mate van Nederlands leert. Toen vond het CDA weinig gehoor. Inmiddels liggen de kaarten er anders voor. Op een aantal terreinen is flinke vooruitgang geboekt. Het is echter niet voldoende. De problemen zoals ze die bijvoorbeeld in Rotterdam ondervinden, zoals blijkt uit de recente segregatiediscussie in de Maasstad, tonen aan dat het keren van het segregatietij een kwestie van lange adem zal blijken. Nogmaals, dit is geen reden om in paniek te raken. Het vraagt wel om een daadkrachtige aanpak, en niet van bij de pakken neerzitten. Het volstaat dan ook niet dat politieke partijen blijven steken in het elkaar de schuld geven van het falende beleid. Boter op je hoofd heb je pas echt als je naast de discussie over de schuldvraag vergeet na te denken over hoe het beleid in de toekomst kan worden verbeterd. Het is goed dat de commissie Blok volgende week met een rapport komt over het integratiebeleid van de afgelopen jaren, maar als politieke partij heb je ook de plicht om zelf na te denken over oplossingen. Vandaar dat ik graag wil aangeven hoe de CDA-fractie daar over denkt.

Allereerst is het toch goed om even bij het verleden stil te staan, omdat daar een les voor de toekomst uit te destilleren valt. En als historicus heb je die plicht des te meer.

De oorzaken

De geschiedenis van het integratiebeleid in Nederland kent verschillende periodes. In de jaren '50 en '60 was er in het geheel geen beleid, vanwege de wederopbouw en het nog relatief geringe aandeel migranten. In de jaren '70 stond de tijdelijkheid van het verblijf en daarmee het behoud van de oorspronkelijke cultuur centraal. In de '80 jaren hadden we het minderhedenbeleid. En in het laatste decennium van de vorige eeuw was het integratiebeleid gericht op sociaal-economische aanpassing. Pas de laatste jaren is er een begin gemaakt met een verplichtend en eisend beleid, met accent op sociaal-culturele integratie als belangrijke voorwaarde. Kortom, tientallen jaren is het integratiebeleid gekenmerkt door vrijblijvendheid en koestering van de migrant. Het overheidsbeleid is altijd te veel gebaseerd geweest op "hulpverlening" en welzijnswerk. Een overheid die tegelijkertijd pamperde en wegkeek, met als gevolg een lang gekoesterde "zieligheidcultuur".

De oorzaak van deze welzijnswerkmentaliteit van het beleid is volgens mij: een misplaatst schuldgevoel ("wij vroegen ze hierheen te komen") en politieke correctheid ("de grote maatschappelijke problemen bij allochtonen zijn een vorm van kortzichtige discriminatie"). Dit blokkeerde een werkelijke aanpak door beleid dat het lef heeft problemen te benoemen en veroorzaakte struisvogelpolitiek. De slachtofferisering van de allochtoon waarbij de overheid al zijn problemen moet oplossen, want anders is die overheid asociaal en laat die mensen in de kou staan. Minister Van Boxtel dronk heel wat koppen thee van vrijblijvendheid, maar tot echte resultaten leidde het niet. Imam El Moumni kon in deze prettige sfeer tenminste uitleggen dat zijn uitspraken over homoseksuelen geheel verkeerd begrepen waren en de minister verder vriendelijk toelachen, want hij verstond hem toch niet.

De oplossingen

We moeten daarom eens stoppen met het denken vanuit de slachtofferrol die elk eigen initiatief in de kiem smoort. Mensen die naar Nederland komen, hebben in de eerste plaats een eigen verantwoordelijkheid om de taal te leren en om hier te integreren. Dat de Nederlandse overheid daar eisen aan stelt en er voor past om voor het gehele kostenplaatje op te draaien is niet zielig, maar zou eigenlijk

vanzelfsprekend moeten zijn. Te lang is er vanuit de zieligheidsoptiek geredeneerd, maar dat is de wereld op zijn kop. Mensen die hier heen komen hebben de plicht de taal te leren en te integreren. Ze vertrekken zelf uit het eigen land immers; het moet hen dus ook wat waard zijn om hier een goede plek te veroveren. Dat is de eigen verantwoordelijkheid van de migrant.

CDA

Voor het CDA staat voorop dat bij het Integratiebeleid naast een sociaal-economische, ook met een sociaal-culturele aanpassing rekening wordt gehouden. Werk en onderwijs alleen zijn niet genoeg. Je kunt aan de lopende band staan zonder een woord Nederlands te hoeven spreken: zo raak je niet geïntegreerd. Je moet ook weten hoe Nederland werkt, welke basale waarden en normen er zijn, sociale codes, contacten met autochtonen hebben. Dat vraagt aanpassing van de nieuwkomer. Niet 'werk, werk, werk' maar ook 'taal, taal, taal' als voorwaarde voor geslaagde integratie

Eerdere CDA-voorstellen legden nadruk op het belang van het kennen en erkennen van een dominante Nederlandse of zo u wilt Europese Leitkultur. Ons werd toen verweten dat we dogmatisch, star, ononderhandelbaar waren en terug wilden naar de gezellige jaren vijftig. Een dergelijk onthaal kregen ook onze voorstellen rond eisen aan instroom, met de plicht tot het leren van Nederlands in het land van herkomst en het koppelen van verblijfsvergunning aan halen inburgering. Dat alles gaf toch echt blijk van dorpsdenken. Onder druk van enorm electoraal verlies en toenemende maatschappelijke onrust brak bij een ieder het inzicht door dat vrijblijvendheid juist een drempel opwerpt om tot integratie te komen.

Dus

Gelukkig wordt nu dus steeds breder de opvatting gedragen dat we echt werk moeten maken van het integratiebeleid. Als CDA willen we deze kentering in het beleid verder bestendigen. Zo blijven we onverminderd benadrukken dat we eisen aan de instroom van migranten moeten stellen. Met maatregelen als het starten van de inburgering in land van herkomst, en de koppeling van een verblijfsvergunning aan het met succes doorlopen van de inburgeringcursus, is door kabinet Balkenende al een belangrijke stap gezet. Ook het instellen van een inkomenseis om te voorkomen dat nieuwkomers bij voorbaat al zijn aangewezen op overheidssteun en een leeftijdsgrens zijn voorbeelden van recente verbeteringen in het beleid. Het is nu wel zaak dat van deze goede plannen werk wordt gemaakt, en dat het beleid wordt omgezet in wetgeving. Je zou ook naar Denemarken kunnen kijken waar men de leeftijdsgrens voor een buitenlandse partner op 24 jaar stelt.

Een ander punt dat aandacht verdient, is de mate waarin de wettelijke plicht tot het voorzien in het eigen levensonderhoud serieus wordt genomen. Die plicht geldt mannen en vrouwen als men in de bijstand komt. Het serieus nemen veronderstelt wel dat mannen en vrouwen voldoende geschoold zijn. Dat bevordert tevens de integratie van vrouwen.

Daarnaast willen we de culturele integratie van nieuwkomers stimuleren. Het invoeren van een examen burgerschapskunde bij naturalisatie, naast verder gaande taaleisen, moet hiertoe bijdragen. Zeker voor degenen die het Nederlanderschap willen verkrijgen zouden scherpe eisen moeten gelden. Zowel voor taal, maar ook ten aanzien van de kernwaarden van de rechtsstaat en van culturele, sociale en

functionele aspecten van de Nederlandse samenleving. Democratie en rechtsstaat vergen immers onderhoud en vergen kennis van haar historie en culturele achtergronden. Ik ga daar zo meteen nog wat dieper op in.

We willen ook de dubbele nationaliteit afschaffen voor de derde generatie-migrant. Mensen die de nationaliteit van hun ouders of grootouders niet willen of kunnen opgeven, moeten ook geen Nederlandse nationaliteit krijgen. Het tegengaan van dubbele nationaliteiten versterkt niet alleen de keuze voor een bestaan in Nederland, het is ook een belangrijke stap in de emancipatie van vooral allochtone meisjes. Dit kan tevens uitwassen voorkomen die we nog te vaak onder allochtonen waarnemen en die onacceptabel zijn in ons land, zo niet overal. Ik denk dan bijvoorbeeld aan kindontvoeringen en uithuwelijking in het land van herkomst. Het kan wellicht ook een dam opwerpen tegen de grootste oorzaak van de instroom van migranten, namelijk de gezinsvorming en de gezinshereniging. Het is een merkwaardig fenomeen dat veel allochtonen hun partners, ook al verblijven ze generaties lang in Nederland, nog steeds uit land van herkomst kiezen. Partners die vaak nog uit dezelfde regio en vanuit de eigen familie komen en niet of nauwelijks Nederlands spreken en weten hoe de Nederlandse samenleving werkt. Integendeel, juist het feit dat ze volgens traditionele Islamitische waarden en normen leven en niet verwesterd zijn is de reden voor de huwelijkskeuze.

Daaruit spreekt een zorgelijke tendens die gericht is tegen de gewenste integratie in de Nederlandse samenleving. Naast leeftijd- en inkomenseisen kan de afschaffing van de dubbele nationaliteit deze ontwikkeling ontmoedigen. Overigens, een ander probleem dat bij gezinsvorming speelt is huiselijk geweld. Een vader van huiselijk geweld kan zonder problemen een volgende partner uit het land van herkomst halen terwijl de vaak niet geïntegreerde partner terecht komt in een opvanghuis (59% van de plaatsen in opvanghuizen voor vrouwen worden bezet door vrouwen van allochtone afkomst). De oplossing zal ook in dit geval gezocht moeten worden in onorthodoxe maatregelen. Zo kan overwogen worden vaders van huiselijk geweld te verbieden gedurende een aantal jaar een bruid uit land van herkomst te halen.

Segregatie, uitzetbeleid en illegaliteit

Het grootste gevaar dat dreigt bij mislukte integratie is het verschijnsel van de segregatie en het ontstaan van onbeheersbare onderklassen. Dit verschijnsel doet zich voor in de hele Westerse wereld. Gelukkig kennen wij nog geen toestanden als in bijvoorbeeld de Parijse voorsteden of de rassenrellen in Engelse steden. Maar ook in ons land wordt in 1994 (Contourennota BiZa) al gesignaleerd dat concentratie van allochtonen in grote steden problemen op kan leveren. Toch leidt dat niet tot actie. Momenteel is de dreiging van gettovorming nog steeds een actueel probleem dat om directe maatregelen vraagt. De grote steden wijzen er op dat de problemen onbeheersbaar worden en bezinnen zich op maatregelen. Laatst nog kwam Rotterdam met plannen om de leefbaarheid in de stad te verbeteren in het rapport "Op weg naar een stad in balans". Maar ook andere steden geven aan grote problemen te ondervinden door de enorme toestroom van nieuwkomers en de concentratie van kansarmen in stadswijken. Overigens speelt dat ook bij steden buiten de randstad als bijvoorbeeld Tilburg, Eindhoven, Nijmegen. Steden krijgen te maken met een grote toestroom van nieuwkomers, omdat die daar naartoe vertrekken uit kleinere gemeentes waaraan ze zijn toegewezen. Dit moeten we

moeten aanpakken door de zogenaamde statushouders ertoe te verplichten om te blijven wonen in de aangewezen gemeente tot na het succesvol afronden van hun inburgeringscursus. Ook moet het verkrijgen van een permanente status worden voorafgegaan door succesvol afronden van een inburgeringscursus. Daarnaast moet de aanpak van de illegaliteit verdere gettovorming en verloedering in de steden tegengaan. Het gaat hierbij om het strafbaar stellen van illegaliteit zelf, maar ook het tegengaan van uitbuiting van illegalen. Werkgevers die illegalen in dienst nemen en huisjesmelkers moeten stevig aangepakt worden. Tenslotte moet snel werk gemaakt worden van een volwaardig uitzet- en terugkeerbeleid om de steden verder te ontlasten. Het akkoord van minister Verdonk met de grote steden om uitgeprocedeerden in speciale centra op te vangen voor uitzetting is een goede stap. We kijken uit naar haar integraal uitzet- en terugkeerbeleid dat we eind deze maand verwachten. Want mensen die geen recht hebben om hier te blijven moeten effectiever worden uitgezet. Als dat niet gebeurt nemen uitgeprocedeerden immers de plaats in van degenen die wel mogen blijven, wordt het probleem van de illegaliteit vergroot en wordt de maatschappelijk steun voor het integratiebeleid ondergraven.

Onderwijs

Bij het bevorderen van integratie speelt het onderwijs een centrale rol. Het onderwijs is bij uitstek het middel om de waarden en normen van de Nederlandse samenleving over te dragen en taalachterstanden aan te pakken. Het gaat daarbij dus over twee zaken: het bestrijden van taalproblemen en achterblijvende onderwijsprestaties, en daarnaast gaat het over de Nederlandse en West Europese "Leitkultur" en de kernwaarden van rechtsstaat en democratie.

Het CDA doet hiervoor een aantal voorstellen. Zorgen dat in het ouderlijk huis van allochtone kinderen beide ouders het Nederlands beheersen is er één van. Ook willen wij zogenaamde schakelklassen. Schakelklassen hebben als doel dat kinderen de Nederlands taal goed beheersen. Pas daarna kunnen ze doorstromen naar het reguliere onderwijs. Taalachterstanden blijven leerlingen anders tot in lengte van dagen achtervolgen. Maar niet alleen dat: ook de school en andere leerlingen lopen anders voortdurend op tegen achterstanden die nauwelijks meer zijn in te halen. Deze achterstand bevordert de groei en instandhouding van "zwarte scholen". En dat op zijn beurt weer tot de spiraal van "witte vlucht" en nog grotere achterstandsproblematiek. Via schakelklassen doe je gericht iets aan die achterstanden. En dat is veel effectiever en zinvoller dan het waanidee van gedwongen spreiding van leerlingen.

De vrijheid van onderwijs is een groot goed. De uitdaging is er in gelegen die vrijheid te verbinden met een oriëntatie van het onderwijs op de kernwaarden van de Nederlandse rechtsstaat. Het onderwijs moet in overeenstemming zijn met de basiswaarden van onze samenleving en de Grondwet. Het CDA pleitte er al een jaar geleden voor om het onderwijs op dat punt door de inspectie te laten toetsen. De onderwijsinspectie zal in de toekomst op dit punt scherp moeten blijven. Onderwijs moet gericht zijn op het bevorderen van de integratie. Eigenlijk zou de onderwijsinspectie een protocol moeten ontwikkelen om te toetsen of scholen een voldoende bijdrage leveren aan de integratie. Scholen die oproepen tot geweld, haat en segregatie moeten gesloten worden. Iedere onderwijsinstelling moet zich per slot van rekening houden aan de normen van de Nederlandse rechtstaat. In het onderwijs kan daaraan ook een bijdrage worden geleverd door burgerschapskunde

als kerndoel op te nemen en zo verplicht te stellen. Kennis van de geschiedenis en culturele achtergrond van Nederland komt daarbij aan bod.

Emancipatie en rolmodellen

De islamitische wereld kent (nog) niet echt een traditie van democratie en rechtsstaat. De heer Sini, voorman van de islamitische gemeenschap gaf dat onlangs tijdens een discussie-avond van de AEL en het CDA terecht aan. Het is de aloude reflex van vrijblijvendheid en politieke correctheid om dat te ontkennen, of het te verdoezelen vanwege overdreven welwillendheid voor de nieuwe migranten. Sterker nog: verdoezeling werkt contraproductief, want vermijdt een eerlijk debat over het integratieprobleem en werkt segregatie in de hand.

Er moet een brug worden geslagen tussen de islamitische identiteit van migranten en de Westerse traditie van democratie en rechtsstaat. Die brug tussen islam en rechtsstaat is van wezenlijk belang, gezien het groeiende aantal moslims in ons land, maar zeker ook vanuit een internationaal perspectief. En dan weer niet alleen ten behoeve van de vrede en stabiliteit (die maar al te snel worden aangeroepen om onze gerieflijke verworvenheden vast te houden), maar ook ten behoeve van mensen die nu nog gevangen zitten onder een juk van dictatuur, theocratie en nationalisme. Daarbij moeten we beseffen dat het uitbannen van de islam uit het openbare leven, zoals door sommigen bepleit, averechts werkt. Dan wordt die brug namelijk nooit geslagen en ontstaan er radicale bewegingen die zich tegen onze samenleving zullen gaan afzetten. Het is dus van belang om in gesprek te blijven voor de bevordering van de traditie van onze Nederlandse democratische waarden en normen.

Westerse culturele ontwikkeling en rolmodellen in eigen kring zijn een belangrijke voorwaarde voor de emancipatie en ontwikkeling van allochtonen die nu in de hoek zitten waar de klappen van de eerdergenoemde verkeerde lijstjes vallen. Er zijn meer positieve rolmodellen nodig die een voortrekkersrol kunnen vervullen. Dus niet een Abou Jah Jah of rapgroepen die door het uitslaan van uitermate racistische en antisemitische teksten populariteit onder allochtone jongeren schijnen te verwerven (De Nieuwe Allochtonen Groep). Maar wel Hind uit Idols, of de schrijvers Kader Abdollah en Abdelkader Benali die een vernuftige synthese tussen hun allochtone achtergrond en de Nederlandse taal en cultuur tot stand weten te brengen. Geslaagde rolmodellen dus als opstap richting integratie en emancipatie. Dergelijke voorbeelden zijn veel beter dan de overheid in staat om de Nederlandse traditie van vrijheidsrechten en democratie over te dragen. Dat betekent wel dat die rolmodellen en organisaties van allochtonen hun leidende rol moeten nemen en niet wegkruipen door interne verdeeldheid.

Afronding

Ik rond af. Zoals ik mijn verhaal begon, vind ik het integratieprobleem een van de grootste maatschappelijke uitdagingen op dit moment. Politieke partijen zijn dan ook verplicht om aan te geven hoe ze -samen met de mensen in de praktijk, in de steden-structurele oplossingen voor dit probleem zien. Het signaleren ervan en het bestuderen van het verleden volstaat immers niet. Onze voorstellen voor het integratiebeleid kenschetsten zich door resultaatsverplichting en sociaal-culturele integratie. Met deze concrete en samenhangende plannen gaat de CDA-fractie graag de politieke discussie aan. Na het gesprek hier in de zaal, zal ik die discussie

morgenmiddag om drie uur voortzetten via mijn nieuwe eigen website:
www.maximeverhagen.nl. Dan houd ik een digitaal spreekuur waarbij ik in gesprek
ga met mensen over dit verhaal.